

*Abbasov Sərvər Alican oğlu,
iqtisad elmləri doktoru, professor,
Bakı Dövlət Universiteti,
E-mail: server.abbasov@gmail.com
©Abbasov S.A., 2022*

UOT - 336.717.1

FAKTORİNG BİZNESİN MALİYYƏLƏŞDİRİLMƏSİNİN MÜASİR ALƏTİ KİMİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi - dünyada faktoringin tarixi inkişaf mərhələləri öyrənilməklə, kommersiya kreditindən istifadə ilə əlaqədar faktoringin yaranması və onun biznesin maliyyələşdirilməsinin müasir alətinə çevrilməsi barədə təklif və tövsiyələr işləyib hazırlamaqdan ibarətdir.

Tədqiqatın metodologiyası - tədqiqat prosesində sistemli yanaşma, ümumiləşdirmə və müqayisə, təhlil qruplaşdırma və deduktiv metodlarından istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti - tədqiqatın əsas nəticələri və irəli sürülən təkliflər milli iqtisadiyyatın innovasiyalı inkişafında bank krediti və risklərin sığortalanması ilə müqayisədə sərbəst maliyyə aləti olan faktoring xidmətləri bazarının formalaşması və inkişafı üçün əsas zəmin təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətində kommersiya kreditindən istifadə edilə bilər.

Tədqiqat nəticələri - dünya iqtisadiyyatının qloballaşması prosesinin faktoring xidmətləri bazarının formalaşması və inkişafına təsiri məsələlərinə dair əsaslandırılmış təklif və tövsiyələrin hazırlanmasından ibarətdir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - beynəlxalq ticarətin inkişafında faktoringin yeri və rolunu müəyyənləşdirmək üçün xüsusi göstərici-faktoring kvotası təklif olunmuşdur.

Açar sözlər: faktoring, əmtəə krediti, bank krediti, risklərin sığortalanması, qloballaşma, faktoring kvotası.

G İ R İ Ş

Maliyyə xidmətləri bazarlarında bir tərəfdən maliyyə şirkətləri ilə banklar arasında rəqabət güclənir, innovativ texnologiyalar tətbiq edilir, ənənəvi maliyyə sxemləri və modelləri təkmilləşdirilir, digər tərəfdən isə maliyyə xidmətlərindən istifadə edən şirkətlərin yeni, daha effektiv və kompleks maliyyə alətlərinə ehtiyacları yaranır. Hazırkı vaxtda belə maliyyələşdirmə alətlərindən biri faktoringdir.

Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 655.1-ci maddəsində deyilir: “Faktoring pul tələbinin güzəşt edilməsi müqabilində maliyyələşdirmədir. Faktoring müqaviləsinə görə bir tərəf (faktor) üçüncü şəxs (borclu) barəsində müştərinin (kreditorun) üçüncü şəxsə mal verməsindən, işlər görməsindən və ya xidmətlər göstərməsindən irəli gələn pul tələbinin hesabına digər tərəfə (müştəriyə) pul vəsaiti veriri və ya verməyi öhdəsinə götürür, müştəri isə bu pul tələbini faktora güzəşt etməyi öhdəsinə götürür”.

Faktoring xidmətlərini malgöndərənlərin mühasibat, informasiya, təchizat, sığorta, hüquq və digər xidmətlərlə əlaqədar kommersiya krediti şəklində əmtəə və xidmətlərin realaşdırılması prosesində kontragentlər arasında yaranan ödənilməmiş müqavilə öhdəliklərinin faktoring şirkəti tərəfindən güzəşt edilməsi kimi xarakterizə etmək olar.

Dünya praktikasında kiçik və orta biznesin maliyyələşdirilməsində faktoring ümumən qəbul edilmiş müasir maliyyə alətidir, ona dövlət və mərkəzi bank tərəfindən böyük dəstək verilir. Faktoring xidmətləri bazarları Asiya və Latın Amerikasını ölkələrində, həmçinin Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələrində sürətlə inkişaf edir, maliyyə institutları sözügedən bazarlara aktiv daxil olurlar. Xarici iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olan şirkətlər üçün faktoring ən effektiv maliyyə alətinə çevrilmişdir, hansı ki, onlara az risk və xərclə beynəlxalq əmtəə və xidmətlər bazarlarına daxil olmağa və mürəkkəb hesablaşma formalarından qaçmağa imkan verir. Bundan əlavə, faktoring borc götürənlərin maliyyə vəziyyətinə kommersiya banklarının yüksək tələbi və girov qoyulmasının vacibliyi ilə bağlı kreditə əlçatanlığı olmayan kiçik və orta biznes subyektləri üçün daha faydalıdır. Bu baxımdan biznesin maliyyələşdirilməsinin müasir aləti kimi faktoringin inkişafı ilə bağlı məsələlərin kompleks şəkildə tədqiqi xüsusi aktuallıq kəsb edir.

Faktoring xidmətləri bazarının formalaşması və inkişafının əsas mərhələləri

Faktoring əmtəə (iş, xidmət) istehsalçıları ilə onların kommission agentləri arasında maliyyə münasibətlərinin inkişafının qanunauyğun nəticəsini ifadə edir. “Faktoring” termini latınca “fasre”, ingiliscə “factorig” sözlərindən ibarət olub hərəkət etmək, tamamlamaq mənasını daşıyır.

Faktoringin yaranma tarixi barədə müxtəlif fikirlərə rast gəlinir. Bir qrup tədqiqatçılar faktoring terminin XX əsrin 30-cu illərində ABŞ-da əmələ gəlməsini söyləyirlər. Daha doğru fikir odur ki, faktoring orta əsrdə ingilis ticarət vasitəçiliyi institutunun dəyişilməsi və sonradan Amerika torpağında müasir faktoringə xas olan spesifik əlamətlərin əldə edilməsi yolu ilə yaranmış iqtisadi təzahürdür [1,s.10].

Faktoring xidmətləri bazarının formalaşması və inkişafı tarixini aşağıdakı əsas mərhələlərə ayırmaq olar [2,s.9-12]: XVI əsrdə faktoring meydana gəlmişdir; XVIII əsrdə faktoring maliyyə alətinə transformasiya edilmişdir; XIX əsrin ortalarında ABŞ-da faktoring inkişaf etməyə başlamışdır; XIX əsrin sonu XX əsrin 20-ci illərində faktoring maliyyə institutuna çevrilmişdir; XX əsrin 30-cu illərində faktoring xidmətləri bank fəaliyyətinin növü kimi tanınmışdır; XX əsrin sonunda Beynəlxalq Faktoring Assosiasiyası yaradılmışdır; XXI əsrdə dünyada faktoringin sürətlə inkişafı müşahidə olunur.

Faktoringin tarixi inkişaf mərhələlərinin təhlili göstərir ki, başlanğıc mərhələlərində faktoringdən göndərilən məhsula görə ödəniləcək pulu ödəməmə və borcun inkasso edilməsi risklərindən sığorta aləti kimi istifadə edilmiş, sonradan tələb hüququnun pozulmasına görə maliyyələşdirmə funksiyası və debitor borclarının mühasibat uçotunun təşkili, alıcılara yola salınmış yüklərə nəzarət, konsaltinq və s. xidmətlər əlavə edilmişdir.

Faktoring funksiyalarında baş vermiş bütün dəyişikliklər zamanın çağırışları, xarici iqtisadi və siyasi amillərin təsiri altında olmuşdur. İştənilən zaman kəsiyində cəmiyyətin mövcud vəziyyəti ictimai tələbatın məcmusu ilə müəyyən edilir, hansı ki, faktoringin dayanıqlı və davamlı inkişafı ilə şərtlənir.

Təsərrüfat subyektlərinin əmtəə-pul münasibətlərində kommersiya (əmtəə) kreditindən istifadə edilməsi faktoring xidmətləri bazarının formalaşması üçün əsas zəmin və şərt olmuşdur. Ticarət münasibətlərində kommersiya kreditindən istifadənin həcmi artdıqca faktoring xidmətlərindən istifadəyə tələbat daha çox artmağa başlamışdır [8].

XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq dünyada faktoring xidmətləri bazarının inkişafının əsas səbəbləri bunlardır: kontagentlərə mal göndərəkən hissə-hissə, möhlətlə ödənişin aktiv tətbiqi; alıcıların bank kreditindən deyil, kommersiya (əmtəə) kreditindən istifadəyə üstünlük vermələri; vaxtı keçmiş borcların yaranmasından müdafiə; şirkətlər üçün faktoring xidmət-

lərinə əlçatanlıq, (hansı ki, bank kreditinə yoxdur); dünyada faktoringin intensiv inkişafına səbəb olan beynəlxalq faktoring assosiasiyasının yaradılması.

Beləliklə, faktoring hazır məhsulların təchizatı ilə məşğul olan ticarət agentlərinin kommersiya-maliyyə əməliyyatlarından yaranmış və kompleks maliyyə xidməti göstərməsinə yönəldilmiş maliyyələşdirmə mexanizminə transfer olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, faktoring hələ XIV əsrdə inkişaf etməyə başlamış, sonradan bir sıra vacib tarixi mərhələlərdən keçmiş, hansı ki, hər birində zamanın tələbi, rəqabət, qanunvericilik və əmtəə bazarlarının cari vəziyyəti ilə şərtlənən özünün spesifik əlamətlərini əldə etmişdir. Faktoringin mexanizminin dəyişilməsilə təsərrüfat subyektlərinin də faktoring xidmətlərinə münasibəti dəyişilmişdir, indi faktoring bank kreditinin alternativiyə deyil, sərbəst maliyyə alətidir. Bundan əlavə, son illər faktoring mühasibat uçotu, informasiya, təchizat, sığorta, kredit və hüquq daxil olmaqla universal maliyyə xidməti sistemində çevrilmişdir.

Xidmətin iqtisadi mahiyyəti dedikdə, əhalinin və cəmiyyətin müəyyən edilmiş tələbatının ödənilməsinə yönəldilmiş “yararlı fəaliyyət” başa düşmək lazımdır. Bir qayda olaraq xidmət müəyyən yararlı effektdə təzahür edir və heç də həmişə maddi məhsula reallaşmır [7, s.172].

Maliyyələşdirmə aləti kimi faktoringin xüsusiyyətləri

Mövcud olduğu tarix boyu faktoring anlayışını daha dəqiq müəyyənləşdirməyə çoxlu cəhdlər olmuş, onların bir hissəsi hazırkı vaxtda öz əhəmiyyətini itirmiş, əksəriyyəti artıq köhnəlmiş və faktoringin müasir inkişaf səviyyəsinə uyğun gəlmirlər, qalanlar isə tədqiqatçılar tərəfindən hələ də müzakirə olunur və müxtəlif variantlarda izah edilir. Bizim fikrimizcə, faktoring əslində ümumləşdirilmiş anlayışdır, özündə bir sıra bir-birinə bağlı maliyyə xidmətlərini birləşdirir, hansı ki, istehlak bazarının təqdim etdiyi tələblər əsasında dəyişilə bilər.

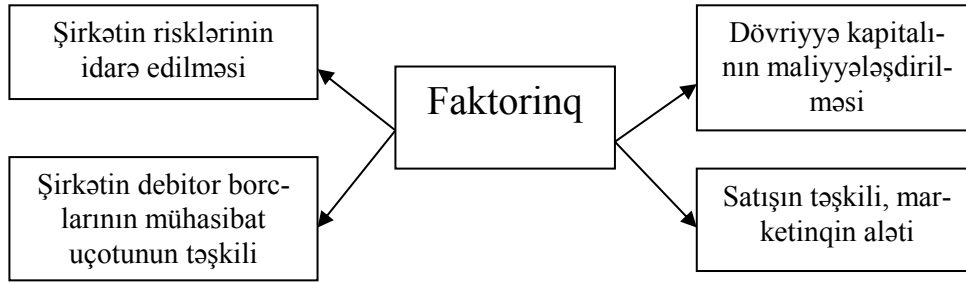
Faktoring dedikdə, kompleks maliyyə xidmətləri başa düşülür, hansı ki, çərçivəsində şirkət-faktor malgöndərəninin mühasibat, informasiya, təchizat, sığorta, hüquq və digər xidmətlərinin elementləri ilə əlaqədar müştərilərin ödənilməyən borc öhdəliklərinin əsas məbləğinin təcili ödənilməsi şəraitində həmin tələbatın müəyyən mükafatını qazanır. Faktoring xidmətlərinin əsas məqsədi ödənişin gecikdirilməsi nəticəsində yaranmış itkilərin azadılması, şübhəli borcların əmələ gəlməsinin qarşısının alınması, maliyyə riskinin yumşadılması üçün vaxtında inkassirləşmənin aparılmasıdır.

Faktoring istehlakçıya göndərilmiş əmtəənin maliyyələşdirilməsini nəzərdə tutur, hansı ki əmtəənin göndərilməsindən sonra malgöndərənə faktoring firması (bank) göndərilmiş əmtəənin məbləğinin əhəmiyyətli hissəsini qabaqcadan ödəniş qismində ödəyir. Dünyanın müxtəlif ölkələrində qabaqcadan ödəniş göndərilən əmtəənin dəyərinin 50-90 faizini təşkil edir. Qalan məbləğ satıcıya debitorun pul daxil olan gün ödənilir [4].

Faktoring ticarət əməliyyatlarının maliyyələşdirilməsinin uzunmüddətli aləti olduğuna görə faktoring xidmətləri haqqında müqavilə qeyri-müəyyən müddətə bağlanılır və hər iki tərəf qarşılıqlı əməkdaşlıqdan qane olduqları ana qədər fəaliyyət göstərir.

Faktoring fəaliyyətə yeni başlayan və sürətlə inkişaf edən kiçik və orta biznes subyektləri üçün olduqca faydalıdır. Bu baxımdan faktoring xidmətindən istifadə edən təsərrüfat subyektləri inkişaf prosesində vəsait qıtlığı problemini aradan qaldırır və debitor borcları ilə məşğul olmaq kimi ağır bir işdən azad olurlar.

Faktoringin yerinə yetirdiyi funksiyaları blok-sxem şəklində təqdim etmək olar, hansı ki, faktoringin mahiyyətini aşkarlamağı asanlaşdırır və faktoring xidmətlərinin əsas təşkil-ediciləri barədə aydın təsəvvür yaradır [9].

Blok-sxem 1. Faktoringin funksiyaları

Xarici və yerli iqtisadçıların təklif etdikləri faktoringin təsnifatına nəzər salsaq görərik ki, faktoringin əsasını faktoring şirkətinin ödənilməyən borc tələblərinin malgöndərəne güzəşt edilməsi tutur və bu faktoringin bütün növləri üçün ümumi element sayılır.

Adi kreditləşmə ilə müqayisədə faktoringin bir sıra fərqli xüsusiyyətləri vardır. Əvvəla, faktoring xidmətindən iş təcrübəsi olmayan təsərrüfat subyektləri də istifadə edə bilirlər. Üstəlik, onlardan maliyyələşdirmə əvəzində girov qoymaq tələb olunmur. Bundan əlavə, faktoring adi kreditdən fərqli olaraq verilmiş vəsaitin qaytarılmasının konkret müddətlərini nəzərdə tutmur, çünki malların satılma müddəti malgöndərəndən asılı deyil. Eyni zamanda kredit əvvəlcədən razılaşıdırılmış məbləğdə verildiyi halda, faktoring üzrə maliyyələşdirmə məbləği məhdudlaşdırılmır və malgöndərənin satış həcmi artdıqca faktoring maliyyələşdirilməsinin məbləği də artır. Kredit maliyyələşdirilməsi birdəfəlik əməliyyatdır və kreditin qaytarılması yeni kreditin alınması üçün təminat deyildir. Faktoring isə fasiləsiz və müddətsiz maliyyələşdirmə formasıdır. Belə ki, malgöndərənin bir faktoring əməliyyatını başa çatdırdıqdan sonra istədiyi məbləğdə ikinci, üçüncü və s. əməliyyatları həyata keçirə bilər. Ən mühüm fərqlərdən biri də odur ki, bank krediti almaq üçün çoxlu sayda sənədləşmə tələb olunduğu halda, faktoring maliyyələşdirilməsi üçün qaimə (malların göndərilməsi barədə sənəd) və hesab-fakturanın təqdim edilməsi kifayətdir [1, s.258-259].

Faktoringin xidmətindən kredit risklərinin müdafiəsi aləti kimi istifadə edilə bilər. Dünya təcrübəsində bu məqsəd üçün ödəməmə riski sığortalanır. Sığorta şirkətləri öz müştərilərinə bütün aktivlərinin, o cümlədən debitor borclarını sığortalamağı məsləhət görürlər. Xarici ölkələrdə faktoring və sığorta şirkətləri birgə fəaliyyət göstərirlər, yəni sığorta şirkəti kredit risklərinin sığortasını təşkil edir, faktoring şirkəti isə nəzərdə tutulan bütün xidmətləri göstərir və bu zaman öz riskini azaldır.

Dünya iqtisadiyyatının qloballaşma prosesinin faktoring xidmətləri bazarının formalaşması və inkişafına təsiri

Dünyada faktoring iqtisadi, sosial və institusional amillərin təsiri altında inkişaf edir. Bu təzahürü öyrənərkən xarici amillərin təsirini mütləq nəzərə almaq lazımdır. Dünya iqtisadiyyatının inkişaf meyillərini və onların faktoring xidmətləri bazarına təsirini təhlil edək.

Aparılan tədqiqatlar nəticəsində dünya iqtisadiyyatının inkişafının əsas meyilləri aşkara çıxarılmışdır, onlar aşağıdakılardan ibarətdir [3,5,6]:

1. Qloballaşma prosesinin güclənməsi. Dünya iqtisadiyyatının qloballaşmasının obyektiv əlamətlərinə aşağıdakı tendensiyaları və prosesləri aid etmək olar:

- əmtəə və xidmətlərin beynəlxalq ticarətinin miqyasının genişlənməsini;
- transsərhəd investisiyaların həcmnin artmasını;
- beynəlxalq qovuşma və udulmaların sayı və həcmnin artmasını;

- milli bazarlarda xarici kapitalı nəzərə almaqla şirkətlərin fəaliyyət miqyasının genişlənməsini;

- dünya iqtisadiyyatında iri transmilli şirkətlərin rolunun artmasını.

2. “Əmtəə iqtisadiyyatının” “xidmət iqtisadiyyatına” transformasiyası. Dünya iqtisadiyyatında xidmət sektorunun dominat rolunun artmasının əsas əlamətləri aşağıdakılardır:

- dünya UDM strukturunun xidmət sektorunun xeyrinə dəyişilməsinin davam etməsi. İnkişaf etmiş ölkələrdə xidmət sektorunun payı daha yüksəkdir. Məsələn, ABŞ-da bu göstərici 73 faiz, Fransada və Böyük Britaniyada 72 faiz, İtaliyada və Almaniyada 68 faiz, Yaponiyada 67 faiz təşkil edir;

- dünyada əmtəə və xidmətlərin ixracının ümumi həcmində xidmət sektorunun payının artması. Dünya əmtəə ixracının strukturunda əlavə edilmiş dəyərin yüksək payı ilə hazır məhsulların xüsusi çəkisinin artması tendensiyası müşayiət edilir, halbuki xammal və kənd təsərrüfatı məhsullarının payı müntəzəm şəkildə azalır.

3. İnkişaf etməkdə olan ölkələrin inkişaf etmiş ölkələrlə müqayisədə üstün iqtisadi artımının müşahidə edilməsi. Son illər inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadi artım tempi inkişaf etmiş ölkələrlə müqayisədə daha yüksək olmuşdur. Belə ki, 1975-ci ildən inkişaf etməkdə olan ölkələrin UDM 3,5 dəfə, inkişaf etmiş ölkələrin UDM isə cəmi 2,2 dəfə artmışdır. Bu təzahürü pozitiv hesab etmək olar, çünki UDM göstəricisi dünya iqtisadiyyatında işgüzar aktivliyin artmasını, eləcə də yeni faktorinq xidmətləri bazarının inkişafını müəyyən edir.

4. Dünya iqtisadi artım dinamikasının xarakterinin dəyişilməsi. Dünya iqtisadiyyatının qloballaşması və onda yüksək texnoloji məhsul sektorunun və kommersiya xidmətlərinin dominat vəziyyətinin möhkəmləndirilməsi tendensiyası dünyanın iqtisadi artım dinamikasına stabilləşdirici təsir göstərmişdir.

5. İqtisadiyyatın liberallaşması ilə milli təhlükəsizlik arasında balansın qorunub saxlanılması. Dünya bazarında kapitalın cəlb edilməsi uğrunda yüksək rəqabət və innovativ texnologiyalardan istifadə imkanları ölkələri öz milli iqtisadiyyatlarını liberallaşdırmağa məcbur etmişdir. Bu ilk növbədə investorların tələb etdikləri normalara uyğun, yəni çoxlu institutların kapital sahibi olan sənayecə inkişaf etmiş ölkələrin istifadə etdikləri sxem üzrə unifikasiyasında ifadə olunur. Bu meyil ikili xarakter daşıyır. Belə ki, bir tərəfdən institutların unifikasiyası ölkəyə kapitalın cəlb edilməsi yolunda transaksion xərclərin azadılmasına və dünya ticarətində iştirakının genişləndirilməsinə gətirib çıxarır. Digər tərəfdən isə asan heç nə mövcud deyil, hansı ki, sonra hökumətlər müstəqil siyasət aparmaq imkanları əldə edirlər, ölkələrin iqtisadiyyatı daha əlaqəli, milli istehsalın rəqabətqabiliyyətinin itirilməsi və qeyri-dostluq hərəkəti üçün daha açıq olar.

Məhsul və xidmətlərə beynəlxalq standartların tətbiqi zidiyyətli nəticələrə gətirib çıxarır. Belə ki, bir tərəfdən dünya ticarətinin, əmək bölgüsünün və kapitalın hərəkətinin şəraitini yüngülləşdirir, digər tərəfdən isə yerli istehsalın rəqabət qabiliyyətinə mənfi təsir göstərir. Eyni zamanda beynəlxalq standartlar ölkələr tərəfindən proteksionizm siyasətinin forması sayılır, onların tətbiqi xeyli vəsait tələb edir.

6. İntegrallaşmış regional iqtisadi blokların yaradılması tendensiyası. Müasir dövrdə qloballaşma və regionallaşma prosesləri daha çox müşahidə edilir. Bu prosesin davam etməsi dünya iqtisadiyyatının inkişafına böyük təsir göstərəcəkdir. Kapitallaşma səviyyəsinin və maliyyə sistemlərinin inkişafının aşağı olması, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrin iqtisadiyyatı onların regional birləşməsinə təkan verəcək, yəni ümumi iqtisadi məkan, maliyyə sistemi, regional birjalar, nəzarət orqanları, qiymətli kağızlar bazarının, sığorta şirkətlərinin və bankların fəaliyyətinin tənzimlənməsi üzrə regional kooperasiya yaradacaqdır.

Dünya integrasiyasına gedən yol regional inteqrallaşmış qruplaşmanın möhkəmlənməsindən keçir. Bu yol zəif inkişaf etmiş ölkələrə imkan verəcəkdir ki, öz qüvvələrini birləşdirərək iqtisadi inkişafda uğurlar qazansın, başqa ölkələrin qeyri-dostluq hərəkətlərilə əlaqədar riskləri azaltsın və milli mədəniyyətini qoruyub saxlasınlar [10].

Transaksion xərclərin azadılması, əmək bölgüsünün standartlaşması və dərinləşməsi hesabına dünya iqtisadiyyatının və beynəlxalq ticarətin inkişafı müəyyən həddə qədər davam edəcək, gələcək iqtisadi artım yalnız milli iqtisadiyyatların integrasiyası, əməkdaşlığın yeni effektiv formalarından istifadə şəraitində mümkün olacaqdır. Bizim fikrimiz isə, faktoringi beynəlxalq ticarətin inkişafının yeni effektiv formalarından biri və biznesin maliyyələşdirilməsinin müasir aləti kimi təqdim etmək daha məqsədəuyğun olardı.

Y E K U N

1. Faktoringin tarixi inkişaf mərhələlərinin müqayisəli təhlili göstərir ki, faktoring xidmətləri bazarının formalaşması və inkişafı üçün əsas zəmin olaraq təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətində kommersiya kreditindən istifadə olmuşdur. Faktoringin bütün növlərinə xas olan əsas bir prinsip var – faktoring şirkətinin pul tələbi hüququnun bağışlanmasıdır.

2. Faktoring biznesin, xüsusilə kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin maliyyələşdirilməsinin sərbəst, müasir alətidir. O, bank krediti və risklərin sığortalanması ilə rəqabət aparır, əksinə bu maliyyə xidmətləri bir-birini tamamlasalar, daha faydalı olardı.

3. Beynəlxalq ticarətin inkişafında faktoringin yeri və rolunu müəyyənləşdirmək üçün faktoring kvotası təklif olunur, hansı ki, xarici iqtisadi fəaliyyətdə təsərrüfat subyektlərinin faktoringdən nə qədər aktiv istifadə etdiklərini göstərir, konkret ölkədə faktoringin həcminin həmin ölkənin xarici ticarət dövriyyəsinə olan nisbətini ifadə edir.

4. Azərbaycanın kommersiya banklarının faktoring xidmətləri göstərməsi zamanı üzləşdikləri əsas problemlər bunlardır:

- bankın likvidliyinə xüsusi tələbin olması;
- faktoring xidmətləri göstərmək üçün bankların proqram məhsullarının olmaması;
- faktoring sahəsində ixtisaslı kadrların çalışmaması.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Abbasov A.B., Abbasov S.A. Biznesin əsasları. Dərslik-Monoqrafiya. Bakı: “Elm və Təhsil” nəşriyyatı, 2017.456 s.

2. Адамова К.Р. Факторинговые операции коммерческих банков: Теория и практика. Бизнес и банки, 2000, №15.

3. Алексанова Ю.А. Международный факторинг: проблемы валютного регулирования и контроля. Финансы, 2002, №8.

4. Гаврилов Р.Б. Развитие отношений банков и малого бизнеса. Бизнес и банки. 2003, №7.

5. Гвоздев Б.З. Факторинг. М:ЭКМОС, 2000.-160 с.

6. Гришев С.П. Договор факторинга. Деньги и кредит. 2001, №11.

7. Международные экономические отношения: Учебник. М. ТК Велби, 2003. – 552 с.

8. Мировая экономика и международные экономические отношения. Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 416 с.

9. Факторинг – форма финансового сбыта. Коринф. 2003, №14.

10. Финансирование внешней торговли (пер. с англ.). Энг Максимо В. и др. М.:Мировые финансы. 1998. – 468 с.

*Аббасов Сарвар Алыджан оглы,
доктор экономических наук, профессор,
Бакинский Государственный Университет,
E-mail: server.abbasov@gmail.com
©Аббасов С.А., 2022*

ФАКТОРИНГ КАК СОВРЕМЕННЫЙ ИНСТРУМЕНТ ФИНАНСИРОВАНИЯ БИЗНЕСА

Р Е З Ю М Е

Цель исследования - изучить исторические этапы развития факторинга в мире, разработать предложения и рекомендации по поводу возникновения факторинга в связи с использованием коммерческого кредита и превращения его в современный инструмент финансирования бизнеса.

Методология исследования - системный подход, сравнительный анализ и метод. В процессе исследования применялись системный подход, обобщение и сравнение, анализ, группировка и дедуктивные методы.

Практическая значимость исследования – основные результаты исследования и предложения могут быть положены в основу формирования и развития рынка факторинговых услуг, который является свободным финансовым инструментом по сравнению с банковским кредитом и страхованием рисков в условиях инновационного развития национальной экономики.

Результаты исследования основаны на подготовке обоснованных предложений и рекомендаций о влиянии процесса глобализации мировой экономики на формирование и развитие рынка факторинговых услуг.

Оригинальность и научная новизна исследования. Предложена специальная индикаторно-факторинговая квота для определения места и роли факторинга в развитии международной торговли.

Ключевые слова: факторинг, товарный кредит, банковский кредит, страхование рисков, глобализация, факторинговая квота.

*Sarvar Alijan Abbasov,
D.Sc. (Econ.), Professor,
Baku State University,
E-mail: server.abbasov@gmail.com
© S.A. Abbasov, 2022*

FACTORING AS A MODERN TOOL OF BUSINESS FINANCING

ABSTRACT

The purpose of the research is to study the historical development stages of factoring in the world, to develop proposals and recommendations about the emergence of factoring in connection with the use of commercial credit and its transformation into a modern tool of business financing.

The methodology of the research - systematic approach, generalization and comparison, analysis grouping and deductive methods were used in the research process.

The practical importance of the research - the main results of the research and the offered proposals can be used in the activity of economic entities as the main basis for the formation and development of the factoring services market, which is a free financial instrument compared to bank credit and risk insurance in the innovative development of the national economy.

The results of the research are based on the preparation of justified proposals and recommendations on the impact of the process of globalization of the world economy on the formation and development of the factoring services market.

The originality and scientific novelty of the research. A special indicator-factoring quota was proposed to determine the place and role of factoring in the development of international trade.

Keywords: factoring, commodity credit, bank credit, risk insurance, globalization, factoring quota.

*Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
14.07.2022
Təkrar işlətməyə göndərilmişdir:
22.07.2022
Çapa qəbul olunmuşdur: 29.07.2022*

*Дата поступления статьи в редакцию: 14.07.2022
Отправлено на повторную обработку: 22.07.2022
Принято к печати: 29.07.2022*

*The date of the admission of the article to the editorial office: 14.07.2022
Send for reprocessing: 22.07.2022
Accepted for publication: 29.07.2022*